

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

**ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНИЙ ВИМІР
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
МИСТЕЦЬКОГО ПРОФІЛЮ**

Колективна монографія

II частина

Київ
Вид-во “Світ знань”
2023

УДК 378.091.3:37.011.3-051]:7

Т 65

*Рекомендовано до друку Вченою радою факультету мистецтв
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 1 від 26 вересня 2022 р.)*

Рецензенти:

В. М. Лабунець, доктор пед. наук, професор, декан педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Д. Г. Юник, доктор пед. наук, професор кафедри теорії та історії музичного виконавства Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського;

Е. М. Кучменко, доктор історичних наук, професор Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Автори: *Л. Байда, Т. Бодрова, Т. Бондар, Т. Борова, В. Буханевич, Ван Кань, І. Глазунова, Н. Горбатенко, Т. Гризоголова, Ж. Дьоміна, Н. Дуб'юк, О. Єременко, І. Коваленко, А. Литвак, Лю Шуай, О. Матвієнко, О. Мельник, І. Міхнєва, Т. Олефіренко, Л. Паньків, Г. Савчук, Л. Степанова, Сью Вейвей, Сью Цін, І. Топчієва, В. Федоришин, О. Хоружа, Л. Чинчева, П. Шевчук, О. Шевченко, Ян Чаншен.*

Т 65 Трансдисциплінарний вимір підготовки фахівців мистецького профілю : колективна монографія. Ч. 2 / Байда Л. та ін. ; за заг. ред. А. Козир, В. Федоришина. – Київ : Вид-во “Світ знань”, 2023. – 367 с.

ISBN 978-966-7742-27-0

У II частині монографії представлений методичний інструментарій трансдисциплінарної підготовки фахівців у галузі мистецької освіти. Виокремлено етнокультурний контекст викладання навчальних дисциплін у закладах вищої мистецької освіти. Визначена система культурологічного висвітлення національного мистецтва, основою якого є глибоке проникнення до образної сутності, до особливостей відтворення національної ментальності в мистецтві. Обґрунтовані основні напрямки мистецької освіти, що зафіксовані в освітньо-наукових моделях. Монографія призначена для науково-педагогічних працівників, аспірантів, магістрантів і студентів вищих навчальних закладів мистецької освіти, вчителів музичного мистецтва, музичних педагогів.

УДК 378.091.3:37.011.3-051]:7

ISBN 978-966-7742-27-0

© Колектив акторів, 2023
© Вид-во “Світ знань”, 2023

21. Хоружа О. В. Роль етнопедагогічного мислення в процесі фахової підготовки майбутнього вчителя музики. *Наукові записки. Серія педагогічні та історичні науки*. Зб. наукових статей. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова. 2007. Вип. LXVIII (68). С. 160-168.
22. Хоружа О. В. Становлення виховних ідеалів народної педагогіки у контексті історичного розвитку українського етносу. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Зб. наук. праць. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова. 2008. Вип. 10. С. 183-191.
23. Хоружа О. В. Сутність етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики в контексті мистецької освіти. *Педагогіка і психологія професійної освіти: науково-методичний журнал № 5*. Львів: Національний університет "Львівська політехніка". 2008. С. 147-156.

Інна Коваленко, Сюе Юйвей

СПЕЦИФІКА ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ МИСТЕЦТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасних умовах постає край важливою необхідністю оновлення процесу навчання і виховання фахівців нового покоління, формування духовної культури з орієнтацією на внутрішній культурний світ особистості з урахуванням реалій сьогодення. Одне з завдань полягає у зближенні нинішнього рівня освіти до мирового стандарту, залучення іноземної молоді, що навчається в нашій країні до кращих зразків європейської та світової культури та її пріоритетних цінностей, оскільки національні ознаки культури кожного народу створюють уявлення про цей народ, формує традиції, діяльність, забезпечує розвиток і прогрес нації.

Законом України "Про освіту" визначено мету освіти як "всесторонній розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї

діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору” [3].

Модернізація сучасної мистецької освіти вимагає вдосконалення розвитку культури та мистецтва, відкритості та взаємозбагачення культурними надбаннями та мистецькими ресурсами. Диригентська-хорова підготовка має величезний потенціал щодо формування особистості студентів мистецького напрямку, ефективно впливаючи на визначення ціннісних орієнтацій, художньо-естетичних смаків та ідеалів, розуміння багатства й різноманітності диригентсько-хорових традицій.

Протягом останніх років проблематика диригентсько-хорової підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів, висвітлена в наукових дослідженнях, набула нового значення у контексті формування диригентсько-хорової компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва, яке має відбуватись у процесі фахового навчання. Водночас, деякі методологічні та методичні аспекти цієї проблеми до сьогодення не віднайшли в науковій літературі належного розв’язання, особливо це стосується роботи з іноземними студентами, яка має свою специфіку і особливості.

Сутність сучасної підготовки іноземних студентів музично-педагогічних факультетів у сучасних умовах полягає у комплексному підході до вирішення завдань фахової підготовки в нових соціально-економічних умовах. Реалізація педагогічного аспекту цього підходу пов’язано з обґрунтуванням цілісної системи загальнонаукових, спеціальних знань і встановленням взаємозв’язку людини як суб’єкта діяльності. Змістовне оновлення мистецького навчання в сучасних умовах передбачає першочерговість впровадження таких напрямів як: забезпечення гуманістичних основ осягнення мистецтва; опора на національні засади художнього розвитку особистості; актуалізація особистісно-соціальних підходів до навчання студентів; орієнтація системи мистецького навчання на взаємодію рівноправних його компонентів (досягнення професійно-фахової компетентності

випускників, створення поліхудожнього контексту фахового мистецького навчання та забезпечення його культуровідповідності); дотримання оптимального балансу між трьома основними сферами навчальної діяльності студентів: пізнавальною, оцінювальною, творчою.

О. Отич [6] наголошує, що неперервність, ступеневість, наступність та інтеграція є новою системою організації навчально-виховного процесу, що в сукупності сприяє оновленню мистецької освіти. Так, неперервність мистецької освіти зумовлена тим, що людське існування і життєтворчість особистості неможливо вилучити із певного соціокультурного контексту, який передбачає постійну взаємодію людини з мистецтвом і вимагає від неї певного рівня підготовки до її здійснення. Для фахівця у галузі мистецтва неперервність його освіти є визначальною умовою збереження його фахової придатності. Ступеневість стосується, передусім, мистецької та професійно-художньої освіти і передбачає виокремлення у даних системах різних освітніх ступенів. Це дає змогу забезпечити відповідний рівень професійної підготовки фахівців мистецьких спеціальностей від початкової мистецької освіти у дитячих музичних школах і до закладів післядипломної освіти. Наступність мистецької освіти вимагає узгодження змісту, форм і методів ознайомлення студентів із мистецтвом на різних ступенях їхнього навчання. Інтеграція у мистецькій освіті відповідає сучасним тенденціям науково-синтетичного осягнення дійсності. Вона реалізується через взаємодію різновидів мистецтва, забезпечуючи формування знань із художньої культури за принципом їхнього взаємозв'язку і взаємодоповнення. Завдяки цьому можна позбутися міждисциплінарної відокремленості у викладанні дисциплін художньо-естетичного та спеціального циклів.

Домінантним завданням сучасної підготовки іноземних студентів музично-педагогічних факультетів у сучасних умовах є формування у молодій людини духовного і фахового самовизначення в ринковій системі суспільних відносин, можливість самостійної взаємодії з динамічним світом практичної діяльності. Велике значення має здатність викладача допомогти студенту усвідомити і

розвинути свої здібності, особистісні якості, і, насамперед, якості потрібні для особистісної і фахової самореалізації.

Основними методологічними засадами мистецької освіти, Г. М. Падалка визначає такі: гуманістична спрямованість мистецької освіти; національна основа мистецької освіти; особистісно-орієнтований підхід до мистецького навчання; забезпечення системності мистецького навчання [7, 43].

Дійсно, гуманістичний, особистісно-орієнтований, системний підходи є визначальними при аналізі методологічних підходів при підготовці майбутніх фахівців. Великого значення у сучасних умовах має приділяється синергетичному та акмеологічному підходах, які на думку сучасних дослідників (Гузій Н. В. [2], Козир А. В., Федоришин В. І. [5]) є новими провідними напрямками, що ґрунтуються на вищезазначених методологічних засадах і вивчають комплексний вплив факторів, підсилюючи один одного. Синергетичний підхід передбачає певний рівень діалогу людини з природою, соціумом, самим собою, оскільки в умовах нестійкості середовища, невизначеності виникає проблема управління розвитком в умовах нелінійного розвитку світу, а суб'єкт має можливості власного вибору найбільш сприятливого шляху [2, 50]. Згодні з думкою Н. Гузій, що “навчити” педагога набути професіоналізму неможливо, бо він формується і зростає тільки з ініціативи самого вчителя, тобто є детермінованим явищем. Синергетичний підхід до формування педагогічного професіоналізму визначає дискретність шляхів еволюційного розвитку педагога-професіонала [2, 51].

Спираючись на цей підхід, для іноземних студентів відкриваються нові вектори для вирішення задач фахового удосконалення і розвитку, формуючи самодетермінацію, самопроекування до власного саморозвитку, яке буде тривати продовж всього життя. Тому, ми не можемо не враховувати цінність і важливість акмеологічного підходу. Виходячи з позицій акмеологічного підходу, в особистості впродовж життя, вважає О. Рудницька, відбувається розвиток розумових якостей (логічність і гнучкість мислення, пам'ять, допитливість, ерудиція та ін.), а у процесі виховання – якостей, пов'язаних зі сферою почуттів: трудових (працьовитість, повага до чужої праці, акуратність,

відповідальність, ретельність, організованість, воля), моральних (доброта, чуйність, емпатія, доброзичливість, чесність, порядність, справедливість, правдивість, стриманість), естетичних (почуття краси природи, людських вчинків, творінь людського розуму і рук), художніх (художній смак, вибірковість сприйняття, відчуття композиційної довершеності мистецьких творів), фізичних (прагнення до здорового способу життя, фізичного розвитку). Ці якості становлять елементи духовного світу людини, [8, 24] і є необхідною умовою формування майбутнього фахівця.

Теоретико-методологічне спрямування підготовки іноземних студентів до майбутньої діяльності поєднує систему уявлень, ідей, понять, концепцій щодо розвитку особистості фахівця, його культури під час фахової підготовки і художньо-педагогічної діяльності. Комплексне поєднання методологічних підходів (системного, гуманістичного, особистісно зорієнтованого, синергетичного, акмеологічного) створюють передумови ґрунтовного аналізу специфіки диригентсько-хорової підготовки іноземних студентів музично-педагогічних факультетів у сучасних умовах.

Процес *диригентсько-хорового* навчання майбутніх фахівців музичного мистецтва характеризується складністю і багатоаспектністю. Вважаємо за необхідним та важливим виявлення та розкриття специфіки диригентсько-хорової підготовки іноземних студентів у педагогічних університетів України. Диригентсько-хорова підготовка є одним із видів фахової підготовки іноземних студентів у педагогічних університетів, що входить до циклу фундаментальної та професійно-орієнтованої підготовки до майбутньої практичної діяльності. Гармонійне поєднання знань, вмінь та навичок становлять основу формування бажаних результатів у диригентсько-хоровій підготовці, що дає можливість на високому рівні здійснювати хормейстерську діяльність.

Змістом диригентсько-хорової підготовки іноземних студентів музично-педагогічних факультетів є теоретичні, методичні і практичні дисципліни, які викладаються в індивідуальній, груповій та колективній формах, такі як хорове диригування, практикум роботи з хором, хоровий клас, хорознавство, хорове аранжування тощо. Хорова підготовка іноземних студентів педагогічних

університетів здійснюється в межах диригентсько-хорової і зміст її полягає в опануванні майбутніми фахівцями практичних навичок колективного хорового виконавства в процесі занять у навчальних хорах. На заняттях з хорового класу іноземні студенти музично-педагогічних факультетів проходять практикум роботи з хором, опановуючи основи керівництва хоровим колективом у процесі роботи над хоровими творами різної форми, реалізуючи знання, уміння і навички, набуті на індивідуальних заняттях з хорового диригування (диригентська техніка, методи роботи з хоровою партитурою, аналіз хорових творів, робота по партіях тощо).

Також майбутнім фахівцям надається можливість практично засвоїти знання, уміння та навички вокального та диригентсько-хорового виконавства, хорового аранжування, музичного навчання і роботи з хоровим колективом тощо. Тобто, диригентсько-хорова підготовка іноземних студентів педагогічних університетів – це процес фахової підготовки у системі диригентсько-хорових дисциплін (практичних, теоретичних і методичних), концертно-виконавської та музично-педагогічної практик, що підпорядкований розвитку особистості майбутнього фахівця, формуванню в нього знань, умінь та навичок, необхідних для роботи з хоровими колективами.

Аналіз наявних досліджень та публікацій з проблем організаційних форм підготовки майбутніх фахівців музичного мистецтва педагогічних університетів засвідчив, що зміст їх, здебільшого, стосується підготовки виконавців, без урахування педагогічної складової. Тому актуальною залишається проблема підготовки педагогів-музикантів до роботи саме у загальноосвітніх навчальних закладах і, зокрема, в якості керівників навчальних вокально-хорових колективів, шкільних хорів. Важливо також забезпечити обмін досвідом провідних хорових шкіл України та Китаю з таких напрямків: оптимізація організаційних форм диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва; формування системи диригентсько-хорових умінь як показника готовності молодих фахівців до диригентсько-хорової роботи у загальноосвітніх навчальних закладах; налагодження творчої взаємодії “викладач – студент”.

У диригентсько-хоровій підготовці головний акцент зроблено на формах роботи хорового класу та практикуму роботи з хором. Одним з провідних форм є хорова репетиція. В свою чергу, репетиційні форми роботи, в залежності від складності творів і поставлених задач, можуть здійснюватися окремо по хорових партіях, з групами та повним складом хору.

Форми організації вокально-хорової діяльності можуть бути різними і ми використовуємо їх в залежності від поставлених завдань:

1. Індивідуальні: співак виконує завдання індивідуально, користуючись безпосередньою допомогою викладача (хормейстера). Наприклад, це може бути завдання співу партій, показу ритму, викладання художнього образу твору. При цьому важливого значення набуває контроль за індивідуальною діяльністю.

2. Групова форма діяльності учасників хору застосовується при необхідності:

- розподілу співаків за партіями;
- поєднання співаків за виконавськими можливостями (середньої здібності, обдаровані, відсталі співаки);
- діяльності співаків за квартетами (S1, S2, S1, S2), (S, A, T, B);
- поділу за хоровими групами (S1, S2; A1, A2; T1, T2;).

3. Загальна колективна – робота з усім колективом на етапі відтворення художнього образу [10, 203].

Відповідно до особливостей роботи над музичними творами, організація репетиційної роботи відбувається у три етапи:

– керівник вивчає хорову партитуру, адаптує її до виконавських можливостей співаків; продумує алгоритм роботи (вступне слово, показ твору з наступним узагальненням вражень від сприйнятої музики у колективному обговоренні та загальній оцінці);

– заглиблення у зміст твору шляхом роботи по хорових партіях індивідуально та в ансамблях, спеціальних вправ та розспівок для подолання виконавських складнощів, роботи над засобами художньої виразності, необхідними для втілення художнього образу.

– підсумок роботи двох попередніх і передбачає удосконалення виконавської майстерності на основі творчого ставлення колективу до своєї діяльності в хорі.

З метою чіткої організації навчального процесу репетиційні заняття з хорового класу розподіляють на такі типи: засвоєння нових знань; засвоєння навичок і вмінь; комбіновані.

У диригентсько-хоровому навчанні однотипні заняття проводяться дуже рідко. Перевага надається заняттям комбінованого типу, зміст яких визначається чіткою структурою:

– теоретична частина (розкриття ідейно-художнього задуму композитора, образних деталей, важливих з погляду пізнання цілого;

– розспівування (підготовка слуху та уваги студентів до відтворення сприйнятої музики з метою розвитку вокально-хорових навичок);

– закріплення, засвоєння набутих навичок у роботі над музичним твором.

Одним з важливих місць у структурі комбінованого заняття з хорового класу важливе місце займає робота над хоровою партитурою. Музичний матеріал для такого виду роботи має бути різноманітним. На перших курсах – дитяча хорова музика, нескладні хорові мініатюри; на старших – твори гомофонно-гармонічної фактури, поліфонічні твори, інструментальні та вокально-інструментальні твори. У репертуар хору іноземних студентів ми включаємо твори різних жанрів і стилів. Це і класична музика, обробки українських і китайських композиторів, сучасні твори, що розширює світогляд студентів, які приїжджають к нам з різних країн. Особливу цікавість і захоплення у китайських студентів викликає музика українських композиторів і обробки українських народних пісень.

Результати вивчення науково-методичної літератури з питань диригентсько-хорового навчання дозволяють, провівши певні аналогії, виокремити дві категорії індивідуально-групових форм диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до роботи у загальноосвітніх навчальних закладах: теоретичну і практичну.

Теоретична підготовка здійснюється у теоретично-індивідуальних і теоретично-групових формах навчання. До теоретично-індивідуальних форм відносяться: робота з фаховою літературою (підручниками, посібниками, репертуарними збірками,

інтернет-публікаціями тощо), написання анотацій та розробка навчально-дослідних і творчих проєктів (презентацій, вокально-хорових обробок пісень, рефератів, курсових, дипломних тощо). В означених формах підготовки іноземні студенти залучаються до вивчення науково-методичних, мистецтвознавчих і творчих аспектів диригентсько-хорової роботи вчителя музичного мистецтва, опрацьовують нотний матеріал, придбають уміння аналізувати вокально-хорові твори в історико-стильовому, музично-теоретичному та виконавському аспектах. Також у майбутніх фахівців активізується розвиток творчих здібностей, закріплюються навички хорового аранжування та перекладення творів. До теоретично-групових форм навчання у процесі диригентсько-хорової підготовки відносяться лекції, консультації та майстер-класи, організація яких має на меті повідомлення викладачами і сприймання студентами навчальної інформації і музичного матеріалу.

Практична категорія індивідуально-групових форм диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва об'єднує індивідуальні та групові заняття виконавсько-творчого спрямування. Зміст індивідуальних занять полягає в індивідуальному виконавстві, інструментальному виконанні хорових партитур, диригуванні творів тощо. Зміст колективних занять полягає в колективному виконавстві та хоровому співі під час репетицій і концертних виступів.

Міждисциплінарні зв'язки. Організація індивідуально-групових форм підготовки майбутніх фахівців до роботи зі шкільними хорами має професійно-педагогічне спрямування і здійснюється відповідно до навчальних програм з таких дисциплін: “Методика роботи зі шкільним хором”, “Хоровий клас”, “Практикум роботи з хором”, “Хорове диригування”, “Хорознавство” та “Хорове аранжування”, а також передбачає міждисциплінарний зв'язок з такими предметами, як “Методика музичного виховання”, “Основний (додатковий) музичний інструмент”, “Постановка голосу”, “Теорія музики”, “Музична література”, “Сольфеджіо” і “Гармонія”.

Викладання дисципліни “*Методика роботи зі шкільним хором*” відбувається під час лекцій та занять виконавсько-творчого спрямування і спрямоване на формування професійно-педагогічних

умінь іноземних студентів педагогічних університетів, майбутніх керівників шкільного хору. Під час лекційних занять опановуються основні положення теорії хорового виконавства та методики роботи з різноманітними за кількісним і якісним складом навчальних колективів.

На заняттях виконавсько-творчого спрямування майбутні керівники хорових колективів опановують навички роботи з народними та дитячо-юнацькими хоровими колективами (проектування і моделювання педагогічних ситуацій; методи репетиційної роботи; уміння працювати над навчальним і концертним репертуаром тощо). Зміст теоретично-індивідуальних форм навчання визначено такими уміннями, як опрацювання літератури з теорії і методики хорового виконавства, підготовка проектів роботи над конкретними хоровими творами (адаптація творів для виконання учнівським колективом певного складу, написання рефератів з методики роботи над конкретними творами, підготовка практичних етапів практичної роботи над твором тощо).

Викладання дисципліни *“Практикум роботи з хором”* відбувається на заняттях хорового класу та має на меті формування у студентів особистісних і практичних навичок керівника шкільного хору. У навчальному хорі задіяні бакалаври та магістри різних курсів, тому форми організації цього виду діяльності розраховані на активну участь бакалаврів молодших курсів (моделювання нестандартних педагогічних ситуацій; виконання завдань, поставлених бакалавром-диригентом; спостереження за роботою старшокурсників з хоровим колективом тощо).

Навчальна діяльність бакалаврів випускних курсів на практикумі роботи з хором полягає в опануванні технологій практичної роботи з хоровим колективом, моделюванні професійної діяльності керівника учнівського хору (організаційні моменти, підготовка матеріалів до репетицій та концерту; розспівування та настроювання голосів; вокально-хорова робота по партіях; робота над творами шкільного репертуару тощо).

На індивідуальних заняттях з хорового диригування іноземні студенти опановують техніку хорового диригування (засвоєння різних метричних схем і різних видів диригентського жесту; розподіл

функцій рук; формування штрихової техніки та техніки звуковедення; тактування пауз, фермат; робота над ритмічними, динамічними, темповими нюансами тощо), а також засвоюють основи роботи з хоровою партитурою, специфіку і прийоми диригування хоровими колективами у процесі вивчення різностильових творів тощо.

Заняття з *хорового аранжування* відбуваються, переважно, у теоретично-групових і теоретично-індивідуальних формах. Навчання з цього класу полягає у набутті іноземними студентами теоретичних знань з основ хорового аранжування, формуванні навичок аранжування, перекладення й обробки музичного матеріалу для різних складів хорових колективів; адаптація творів різного рівня складності; оволодіння основами комп'ютерної роботи з музичними редакторами (набір та друк партитур, звукозапис, зведення, тощо).

Великого значення має у підготовці майбутніх фахівців є залучення студентів до концертно-виконавської діяльності.

Зміст цих форм визначається особливостями навчального процесу та виконавської практики. Так, відкриті публічні виступи дають їм можливість реалізувати набуті у виконавських класах вокально-хорові, ансамблеві та диригентські уміння і навички. Контрольні заходи з дисциплін диригентсько-хорового циклу дають іноземним студентам змогу виконати завдання різного типу (індивідуальне виконання студентом хорових партій творів, що вивчались протягом семестру, з дотриманням темпу нюансів, штрихів, аплікатури, агогіки; виконання партій ансамблями); участь у екзаменах з хорового диригування (диригування хором); публічні виступи на академічних концертах кафедр; аналіз хорових виступів, самоаналіз диригентсько-хорової діяльності бакалаврів випускних курсів).

Концертна діяльність є незамінним засобом формування й розвитку у студентів основ артистизму та сценічної культури, закріплення навичок хорового виконавства та хорового диригування (участь студентських хорів у мистецьких акціях і проектах, конкурсах, фестивалях, концертах тощо). Музично-освітні заходи сприяють формуванню і розвитку педагогічних та організаторських умінь іноземних студентів.

Враховуючи специфіку диригентсько-хорової підготовки іноземних студентів педагогічних університетів, зміст *педагогічної практики* і вимоги до них у її проходженні визначаються такими завданнями: формування професійних умінь і навичок роботи в реальних умовах роботи з учнями; поглиблення та закріплення знань іноземних студентів з диригентсько-хорових та теоретико-методичних дисциплін (методика роботи з хоровими колективами, методика музичного виховання, методика викладання хорового диригування, хоровий клас, хорове аранжування тощо); формування у майбутніх фахівців уміння спостерігати за роботою керівників навчальних хорів та вокальних ансамблів, здійснювати педагогічний аналіз їхньої діяльності (визначати позитивні і негативні сторони, умовно ставити себе на місце керівника хору, проектувати власний варіант роботи над конкретним хоровим твором з конкретним хоровим колективом тощо); засвоєння іноземними студентами специфіки вокально-хорової роботи на уроках музики та в шкільних центрах дитячо-юнацької творчості (планування роботи колективу, формування репертуару і допоміжних матеріалів, специфіка проведення індивідуальних, групових та колективних занять з учнівським хором, ансамблем, підготовка та проведення концертних виступів колективу тощо); реалізація студентами знань з фахових методик, педагогіки і психології в процесі практичної організаційної та навчально-виховної роботи в учнівських вокально-хорових колективах; формування у іноземних студентів уміння оперувати набутими музично-теоретичними знаннями, вокально-хоровими та диригентсько-хоровими навичками в процесі підготовки і проведення репетицій шкільного хору (ансамблю); формування у студентів практичних умінь навчання учнів елементам музичної грамоти у її взаємозв'язку з практикою співу в хорі; практична робота в хорових групах по голосах з опанування учнями навичок ансамблевого співу; виконання студентом функцій керівника-диригента учнівського хору під час репетицій і концертних виступів; демонстрація своєї самостійної роботи з хором (ансамблем) на заліковому позакласному заході.

Компонентна структура диригентсько-хорових умінь. Аналіз диригентсько-хорової підготовки показав, що існують різні підходи

до визначення структури хормейстерської діяльності та виділення її основних компонентів або основних частин, за допомогою яких ця діяльність і здійснюється.

На наш погляд, структуру диригентсько-хорових умінь іноземних студентів педагогічних університетів складають наступні компоненти: мотиваційний, пізнавальний, діяльнісний, комунікативний, емоційний, творчий. Конкретизуємо визначені компоненти.

Мотиваційний компонент – це вироблення установки на значущість умінь, на їх особистісно-ціннісне значення, що розвивається від позитивного емоційного ставлення до стійкої потреби здійснення хормейстерської фахової діяльності. Спеціальні дослідження засвідчили залежність будь-якої ефективності, в тому числі навчальної і трудової діяльності від мотивів. Мотиваційний компонент диригентсько-хорових умінь іноземних студентів педагогічних університетів буде змінюватись і поглиблюватись залежно від активізації інтересу до диригентської діяльності та створення позитивного ставлення до хорового мистецтва взагалі діяльності.

Під поняттям “мотивація” ми розуміємо сукупність мотивів, що викликають та спрямовують діяльність людини в конкретний момент. В той же час мотив – це спонукальна причина поведінки та дій людини. Психологічна наука визначає, що в основі мотиву лежить потреба – необхідність в чомусь, що вимагає задоволення. Надважливою складовою мотиваційного компонента є також вибір студентом конкретної мети і формування його намірів щодо майбутньої фахової діяльності в якості керівника хорового колективу.

Пізнавальний компонент – це теоретична основа диригентсько-хорових умінь та навичок майбутнього вчителя музичного мистецтва. Формування будь-яких умінь здійснюється через оволодіння новими знаннями. Але важливим є не стільки знання самі по собі, скільки можливість використовувати їх, оперуючи при розв’язанні теоретичних чи практичних завдань.

Рівень сформованості фахових знань, умінь і навичок представлений у вільному оперуванні цими знаннями, що забезпечує

успішність практичної роботи керівника хору. Знання, якими повинен оперувати вчитель музичного мистецтва: концептуальні положення загальної мистецької педагогіки, програмних вимог з музичного мистецтва, основних вимог щодо хорового співу школярів у системі загальної мистецької освіти; методи формування естетичних смаків і ціннісних орієнтацій учнів у процесі засвоєння хорової музики; психологічних особливостей хорового співу й диригування; соціально-педагогічних функцій учнівського хору; професійних вимог до керівника хорового колективу; змісту диригентсько-хорових дисциплін (хоровий клас, хорове диригування, практика роботи з хором, хорознавство, хорове аранжування, методика роботи з хоровими колективами тощо); принципів класифікації співочих голосів та розподілу їх по хорових партіях; різноманітного за стильовими й жанровими ознаками музичного матеріалу (робочого й концертного), придатного до роботи з учнівським хором; методів музично-теоретичного і диригентсько-хорового аналізу творів, специфіки читання хорових партитур за фортепіано; основ обробки, аранжування, перекладення хорового матеріалу для певного складу виконавців; змісту музично-педагогічної, концертної та освітньої роботи учителя музики у загальноосвітньому навчальному закладі; основ сучасних комп'ютерних технологій в музиці.

Діяльнісний компонент диригентсько-хорової підготовки іноземних студентів педагогічних університетів – це сукупність практичних дій, що спираються на відповідну теоретичну основу процесу формування даних умінь. Для розкриття шляхів і методів формування диригентсько-хорових умінь студентів педагогічних університетів необхідно перш за все з'ясувати, які саме вміння необхідно у нього формувати і удосконалювати.

Проаналізувавши завдання диригентсько-хормейстерської діяльності, до спеціальних диригентсько-хорових умінь майбутніх фахівців з музичного мистецтва ми відносимо:

– *музично-аналітичні* (навички музично-теоретичного й історико-стильового аналізу хорового твору – визначення форми, тонального плану, фактури викладу, особливостей аранжування,

засобів музичної виразності, історії створення твору, відомостей про автора тощо; виконавський аналіз окремих партій);

– *слухові* (внутрішня слухова уява, вміння чути звучання усіх хорових партій, визначення на слух недоліків виконання);

– *вокально-хорові* (вільне володіння власним голосом, уміння показати партії голосів в різних діапазонах, показ прийомів звуковедення, навички читання хорових партитур з аркуша за фортепіано);

– *диригентські* (володіння елементами диригентського афтакту; правильне відтворення в диригентському жесті ритмічних нюансів, характеру звуковедення; свобода диригентських рухів, їхня графічна якість і художня доцільність);

– *аранжування* (застосування навичок перекладення й обробки творів, написаних для колективу іншого вікового й професійного складу; застосування елементів композиції);

– *комп'ютерної обробки музичного матеріалу* (аранжування та звукозапис, набір нот і партитур);

– *роботи зі звукопідсилювальною апаратурою* (мікрофонами, мікшерами, колонками, звуковими моніторами; специфіка хорового співу перед мікрофоном тощо);

– *сценічної діяльності* (навички сценічного диригування, наявність сценічної культури, особливості сценічної поведінки та зовнішнього вигляду, урахування акустичних особливостей сцени та концертної зали) (див. рис. 1.1).

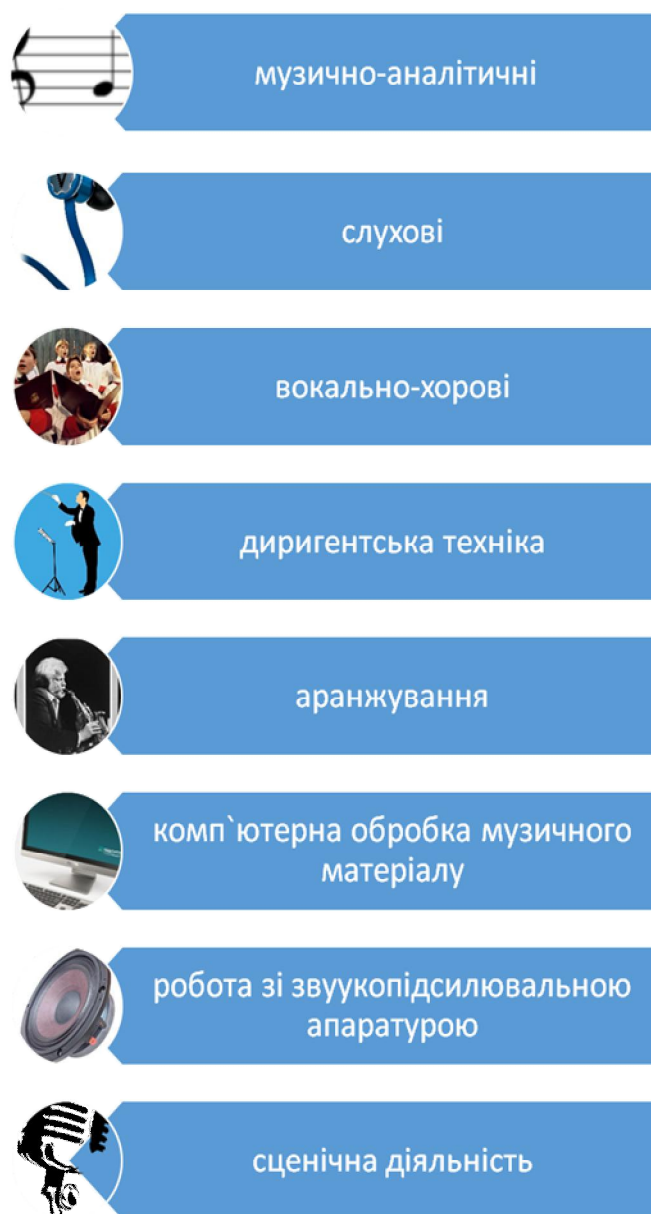


Рис. 1. Спеціальні диригентські вміння

Функціональні вміння іноземних студентів педагогічних університетів ґрунтуються на досвіді роботи з навчальним студентським хором та шкільними аматорськими хорами, набутому в процесі фахового навчання. Означені якості визначаються трьома складовими:

– наявністю досвіду практичної роботи з хоровим колективом, вокальним ансамблем (адаптація до нових умов діяльності, спроможність встановити зв'язок між набутим досвідом і якісно

новою проблемною ситуацією, сформованість навичок самоосвіти, наявність власної позиції і власної думки, досвід співпраці);

– спроможністю виконувати функції керівника хорového колективу (організаційну, педагогічну, комунікативну, координаційну, інтерпретаційну);

– готовністю керівника учнівського хору до здійснення основних видів діяльності (проективно-конструктивної, аналітико-синтетичної, організаційно-педагогічної, концертно-виконавської).

До *комунікативного компоненту* іноземних студентів педагогічних університетів ми відносимо вміння досягати взаєморозуміння з учасниками хорového колективу, встановлення педагогічно доцільних відношень з ними, домагатися доброзичливих і творчо продуктивних відносин у студентському колективі. Керуюча позиція педагога у процесі комунікації з творчим колективом неподільно пов'язана з постійним творчим пошуком та передбачає діяльність у мінливих обставинах. При здійсненні комунікації з творчим колективом від керівника вимагається гнучкість, мобільність і швидка реакція. Педагог повинен встановити доброзичливі рівні робочі стосунки з учасниками хорového колективу. При цьому велике значення має загальний рівень його культури, психолого-педагогічні знання та ерудиція.

Хоча вербальні складові комунікативного процесу є природним ґрунтом спілкування між людьми (до них відносяться, зокрема, пояснення, запитання, коментування тощо), специфічна сутність, експресивний зміст різних видів мистецтв, а тим більше музики, що будується на емоційній змістовності образів, не може бути адекватно виражений за допомогою слів. Саме тому однією з характерних рис педагогічної комунікації з творчим колективом (хором) є сугестивний (від. лат. *suggestio* – навіювання) вплив керівника на колектив, який здійснюється за допомогою таких невербальних засобів комунікаційного процесу як пластика, міміка, жестикуляція, пауза. Можна стверджувати, що успіх комунікації з творчим колективом багато в чому залежить від того, наскільки керівник володіє засобами та методами сугестивного впливу. До специфічних умінь комунікативного спілкування з творчим колективом (хором), які повинен опанувати майбутній керівник хорového колективу

належать виконавські засоби комунікації – музикування, диригування, пластичне інтонування тощо. Важливою складовою педагогічної комунікації з творчим колективом є також інформаційні засоби спілкування – мультимедійні, комп'ютерно-технологічні, друковані.

Диригент-хормейстер не тільки передає засобами педагогічної комунікації певну інформацію хористам, але і здійснює контроль за її виконанням. Керівнику для успішної роботи з хоровим колективом вкрай важливим є зворотній зв'язок – реакція хористів на його діяльність (для визначення її ефективності), взаєморозуміння, взаємозбагачення учасників творчого педагогічного процесу. Учасники хору в процесі взаємодії відчують на собі безпосередній вплив керівника, виражений у його позиції, поглядах, вчинках.

Постійне спілкування із творчим колективом являється специфічною особливістю педагогічної і творчої діяльності керівника хорового колективу. Від вміння спілкуватися в процесі репетиційних занять багато в чому залежить ефективність здійснення хормейстерської діяльності. В процесі комунікації з хоровим колективом керівнику необхідно володіти такими вміннями: володіння технікою диригування, мімікою, емоційним станом, технікою мовлення, дидактичні вміння, уміння організувати робочий процес, володіння технікою контактної комунікації. Це передбачає залучення комплексу наступних методів: словесних, інсценування творів навчального репертуару, моделювання емоцій, а також структурування музично-педагогічної інформації, конструювання власного іміджу.

Розглянувши комунікативні уміння хормейстера можна виділити наступне: організація безпосереднього спілкування з хоровим колективом; керування спілкуванням (передача знань, почуттів, думок, бачень завдяки мовленню, музичному виконанню; момент відгуку членів хорового колективу на дії керівника хору (певний емоційний і “продуктивний” результат); аналіз системи спілкування, тобто виявлення ефективності різних видів спілкування: “функціонально-ділового”; “впливового” (педагог – хормейстер, “завойовуючи” ставлення до себе тих, хто навчається, впливає тільки на інтелектуальну сферу членів хорового колективу); “емоційного”

(хормейстер впливає не тільки на інтелектуальну сферу діяльності, а й емоційну сторону особистості).

Емоційний компонент передбачає у майбутнього керівника хорového колективу емоційну готовність готовим до творчої діяльності з хоровим колективом, що проявляється в захопленості, психічному стані підйому, сконцентрованості на творчому стані в роботі з хоровим колективом, внаслідок чого формується і розвиваються творчі якості взагалі, і креативність як професійно-значуща якість зокрема. Необхідно зазначити, що вирішальну роль у цьому процесі відіграє художня уява, інтуїція, неусвідомлені компоненти чуттєвої сфери.

Важливим фактором у розгляданні емоційного компоненту, ми вважаємо емоційне ставлення до цінностей хорової музики. Творча діяльність майбутнього хормейстера неможлива без оцінювання та прогнозування власних творчих можливостей та творчих можливостей саме колективу, яким він керує. Тому фахова творча діяльність керівника хорového колективу характеризує ступінь сформованості його самосвідомості та прагнення самореалізації в багатоаспектній сфері художньо-творчої діяльності.

Особливу увагу ми приділили розгляду *творчого компонента*. Майбутні керівники хорових колективів як творчі особистості повинні розвивати у собі здатність конструктивно і продуктивно працювати. Хоровий диригент, педагог, Г. Голик [1] вважає, що майбутній хормейстер в якому розвинуті креативні якості повинен бути гнучким, готовим до оригінальних інтерпретацій, нових бачень подолання виконавських завдань і проблем, відхід від стереотипів та інерції у своїй діяльності. Творчий компонент формування креативності майбутнього фахівця вимагає спрямованості на самовдосконалення і постійної роботи над власними професійно-особистісними якостями, розуміння важливості виявляти у собі сильні та слабкі сторони їх розвиненості та важливості усвідомлення значущих якостей для майбутньої фахової хормейстерської діяльності.

Спираючись на отримані знання та навички, досвід співу у хоровому колективі, майбутні фахівці розвивають загальні та спеціальні здібності та повинні готуватися працювати з хоровим

колективом оригінально, по-новому, унікально, що і буде проявом сформованості у них креативності і здатності до творчості.

Отже, поглиблене позитивне ставлення до хормейстерської діяльності, у спрямованості іноземних студентів педагогічних університетів на диригентсько-хорову діяльність та інтересу до засобів впливу на формування диригентсько-хорових умінь, необхідних для здійснення хормейстерської діяльності, озброєння системою фахових знань, умінь та навичок, оволодіння методикою роботи з хором колективом, сформованість диригентсько-хорових умінь та навичок, володіння технікою хорового диригування; наявності творчих вмінь та здатності до творчої інтерпретації хорових творів, уміння взаємодіяти з хором колективом засобами комунікації та прояву власного стилю спілкування з хором колективом гарантує, на наш погляд, ґрунтовну підготовку іноземних студентів до керівництва хором колективами.

Основний зміст поетапного формування диригентсько-хорових умінь полягає в тому, щоб за допомогою системи умінь, яка складається з двох блоків (загально педагогічного і мистецького спрямування), здійснити поступовий перехід до оволодіння і закріплення диригентсько-хорових умінь визначених нами груп: гностичних, емоційно-почуттєвих, праксеологічних.

До того ж при етапному формуванні вмінь відбувається не тільки їх засвоєння, але і зміна самого методу поетапного формування. Тому під час виконання педагогічних завдань студенти оволодівають системою диригентсько-хорових умінь і засвоюють методику самого процесу формування. Ця система стає операційною базою, педагогічною технікою майбутнього вчителя музичного мистецтва, теоретичною основою педагогічного впливу на своїх підлеглих у навчально-виховному процесі.

Але формування деяких диригентсько-хорових умінь, що здійснюється, як правило, в курсах фахових дисциплін, на жаль, слабо відбиває специфіку майбутньої діяльності вчителя музичного мистецтва.

Отже, використання методики формування диригентсько-хорових умінь іноземних студентів педагогічних університетів включає дисципліни хормейстерського циклу. Форми навчання –

лекційні, практичні та самостійні заняття на яких студенти набувають низку гностичних диригентсько-хорових умінь:

– інтегрувати, аналізувати, диференціювати, систематизувати знання відповідно завданням навчально-виховного процесу;

– опанувати досвід видатних диригентів та проектувати його на свою хормейстерську діяльність;

– набувати теоретичні знання з першоджерел мистецького та педагогічного спрямування з метою використання у навчально-виховному процесі;

– аналізувати, систематизувати і узагальнювати хормейстерській досвід.

З метою свідомого набуття іноземними студентами теоретичних знань з лекційного предмета “Хорознавство”, формування вміння використовувати їх в практичній роботі весь лекційний матеріал збагачується фактами безпосередньої хормейстерської діяльності. При цьому доцільно активно включати самих іноземних студентів у процес добору таких фактів. Наприклад, при підготовці до прослуховування лекції з теми “Особливості диригентського стилю видатних диригентів-хормейстерів” іноземним студентам пропонується індивідуально-пошукове завдання: “Виявити новаторські ідеї інтерпретації творів, проаналізувати диригентські знахідки, виявити індивідуальні особливості стилю диригування”. Спостереження за роботою видатних диригентів здійснювалось під час участі хорового колективу іноземних студентів у програмах концертів відомих диригентів (Василій Василенко, Алла Кульбаба, Євгеній Савчук, Павло Струць, Зіновій Корінець та ін.).

У процесі виконання цього завдання студенти природньо опиняються в ситуації “внутрішнього діалогу”. А саме, під час спостереження вони фіксують додаткові питання для наступного уточнення як у процесі лекції, так і в ході самостійних занять, індивідуальної консультації у викладача. Наприклад, для організації лекції-дискусії іноземним студентам заздалегідь пропонують питання такого типу: “Як організувати шкільний хор чи вокальний ансамбль?”, “з якими труднощами ви можете зіткнутися”, “Чи можна оптимізувати навчальний процес в сучасній загальноосвітній школі через максимальне використання вокально-хорової роботи? ” та ін.

Звісно у іноземних студентів існують мовні перепони і це ускладнює процес відповідей та дискусій.

Після теоретичного викладу опорного матеріалу, іноземні студенти отримують можливість навести приклади впровадження вокально-хорової роботи в навчально-виховний процес різних зарубіжних країн, порівняти їх, зробити висновки про диригентську діяльність та встановити сукупність оптимальних зовнішніх умов, що дозволяють дійсно реалізувати художньо-творчий процес у школі.

На лекційних заняттях іноземні студенти опановують певний обсяг знань:

- загальні закони диригентської діяльності;
- основні прийоми вдосконалення хормейстерської діяльності;
- знання теорії володіння диригентською технікою;
- спільні функції диригентської та хормейстерської дії.

На практичних заняттях з предмету “Диригування” іноземні студенти набувають емоційно-почуттєві та праксеологічні диригентські вміння, а саме:

- усвідомлювати та регулювати свій емоційно-психологічний стан у процесі хормейстерської діяльності;
- уявно ставити себе на місце кожного учасника хорового колективу;
- “читати з обличчя” (соціальна перцепція);
- використовувати особисті емоції, голос (тон, сила, інтонація), мовлення, жест, міміку з метою педагогічного впливу;
- створювати драматургію хорової репетиції;
- вибудовувати емоційну драматургію хорового виступу.

Робота починається з лекційних занять предмету “Хорознавство” на яких розширюються знання з кардинальних питань професії диригента-хормейстера, диригентської техніки, диригентської творчості. Акцентується увага іноземних студентів на важливості дисципліни “Хорознавство”, що зумовлює успіх формування хормейстерських знань.

Практична робота із засвоєння основних елементів диригентської техніки опановується на предметі “Хорове диригування”. Не менш важливим на цьому фаховому предметі потрібно приділити увагу артистизму, де ми знайомили іноземних

студентів з основами акторської майстерності. У своїй експериментальній роботі ми виходили із положення – артистичні вміння іноземних студентів, в силу їх особливостей, активно формуються в дії, по можливості в педагогічних ситуаціях. Тому на практичних заняттях у експериментальних групах особлива увага приділяється педагогічним ситуаціям (спочатку спеціально розробленим, а потім реальним – фахова практика), прийомам перевтілення, методам парних дій, виконанню індивідуальних завдань і тренажу на основі спеціально розроблених рольових ігор, етюдів, творчих вправ, прийомів на створення “банку емоцій” тощо.

Отже, практичний напрямок фахового предмету “Диригування”, який націлений на оволодіння студентами диригентськими вміннями, має позитивний результат у досягненні поставленої мети, тому, що вимагає від студентів актуалізації теоретичних і спеціальних знань і необхідних способів оперування ними, що призводить до свідомого оволодіння психофізіологічною процесуальною стороною диригентсько-хорової діяльності.

В експериментальну методику формування диригентсько-хорових умінь студентів-іноземців включено організацію педагогічної практики в реальних умовах фахової діяльності, яка сприяє формуванню у них упевненості у власних силах, здібності правильно оцінювати співвідношення своїх можливостей і труднощів здійснення хормейстерської діяльності. Педагогічна практика у вищому навчальному закладі є поєднуючою ланкою між теоретичним навчанням студента і змістом його майбутньої практичної діяльності в школі.

Діяльність іноземних студентів під час педагогічної практики є критерієм фахової діяльності вчителя, вона адекватна змісту і структурі педагогічної діяльності та характеризується тією різноманітністю стосунків і функцій, що властиві багатоаспектній роботі вчителя. Саме у процесі педагогічної практики інтенсифікується процес фахового становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва, його самоосвіта, самовиховання, здійснюється перевірка рівня підготовленості, придатності до хормейстерської діяльності. Практика органічно пов’язана з усіма формами навчання і водночас виступає завершальним етапом у загальній системі

професійно-педагогічної підготовки іноземних студентів до майбутньої фахової діяльності.

Таким чином, формування диригентсько-хорових умінь іноземних студентів ми розглядаємо як динамічний процес, в якому відбувається створення мотиваційної установки на оволодіння диригентськими вміннями; актуалізація потреби у застосуванні в хормейстерській діяльності взаємодії різних фахових дисциплін; ознайомлення зі спеціальними теоретичними і методичними знаннями, необхідними для формування диригентсько-хорових умінь; послідовне, цілеспрямоване формування диригентсько-хорових умінь; творча реалізація отриманого хормейстерського досвіду в педагогічному процесі.

У своїй роботі з іноземними студентами ми спираємося на різноманітні форми і методи: *традиційні* (пояснення, переконання, диференціація та інтеграція матеріалу); активні методи, що базуються на асоціативно-образній природі: *синхронічні та діахронічні* методи, проблемний виклад знань, створення проблемних ситуацій, проведення проблемних дискусій, бесід, організація, підготовка концертів; експресивні методи: виконання вправ-етюдів, мистецько-творчих вправ, моделювання, конкурси, здійснення епізодичної хормейстерської діяльності при підготовці хорових творів, позакласних заходів; мікрОВикладання; також нами використовувались *репродуктивні, проблемно-пошукові та методи евристичного викладання*.

Відзначимо, що, весь процес формування віддзеркалює поступовий розвиток, практичне самостійне застосування низки диригентсько-хорових умінь, зосереджених у трьох групах:

- I група (гностичні) – дослідницькі, мистецтвознавчі;
- II група (емоційно-почуттєві) – емпатійні, рефлексивні;
- III група (праксеологічні) – виконавські, організаційні, конструктивні.

Визначені групи диригентсько-хорових умінь іноземних студентів педагогічних університетів складними утвореннями у зв'язку з багатоаспектністю диригентського процесу, в якому ці вміння реалізуються, тому їх функціонування є можливим лише у тісному взаємозв'язку. Тому до експериментальної методики, з

метою інтенсифікації процесу формування визначених диригентсько-хорових умінь, було включено систему засобів педагогічного впливу.

Всі засоби педагогічного впливу розподілені за групами вмінь, що формуються і поєднуються в середині кожної групи спільністю психолого-педагогічних процесів, впливаючи на формування вмінь. Наприклад, для I групи вмінь – *гностичних* – передбачаються завдання з елементами дослідницької роботи, спрямовані на аналіз та узагальнення хормейстерського досвіду диригентів та проектування його на свою хормейстерську діяльність; конструювання програм з диригування, хорових концертів, тощо.

Для II групи вмінь – *емоційно-почуттєвих* – пропонуються вправи на мобілізацію емоційних зусиль для хормейстерської діяльності; моделювання ситуацій у хоровому колективі, спілкування та спостереження за хормейстерською діяльністю викладачів-хормейстерів, педагогічні завдання на орієнтацію в емоційних реакціях диригент-хор, тощо.

Для III групи вмінь – *праксеологічних* – використовуються вправи на розвиток контактної взаємодії диригент-хор, моделювання педагогічних ситуацій, спілкування, відпрацювання елементів диригентської техніки.

Під час цього методу ми створювали на практикумі за кваліфікацією психологічні умови, які моделюють хід репетицій хору. Головною метою виховання у хорі є формування творчої особистості співака і усього колективу, створення умов для їхньої самореалізації. У процесі хорового виховання здійснюється:

- 1) передача і здобуття досвіду хорової культури, її національних і світових здобутків;
- 2) виховний вплив на колектив в цілому і кожного співака окремо;
- 3) доцільна організація хорової діяльності співаків;
- 4) виховна взаємодія диригента і хору;
- 5) вирішення складних ситуацій і проблем [10, 191-192].

Спочатку йшло обговорення як будуть застосовуватися диригентські технічні прийоми окремих елементів, далі ми пропонували провести репетиції для різних виконавських рівнів хорових колективів. Репетиція хору завжди обмежено в часі, а на

індивідуальних уроках можна сконцентрувати свою увагу саме на студенті, проаналізувати техніку диригування, прийоми, які він уявно застосовує у роботі з хором. При цьому можна враховувати індивідуальні здібності, особливості сприйняття, різний психологічний тип темпераменту, спираючись на особистісно орієнтований підхід до навчання. Зрозуміло, що умови роботи в класі не можуть повністю відтворити реальні умови репетиційного чи концертного диригування майбутнього фахівця. Що стосується формування таких професійно-особистісних якостей як воля, емпатія, комунікація дійсно можуть бути опрацьовані більш ефективно при живому керуванні хором в реальних умовах репетицій, чи концерту. *Метод модулювання* добре себе зарекомендував і при формуванні навичок інтерпретації, вміння застосовувати партитури під реальні можливості хорового колективу, його склад, та специфіку.

Близьким до методу моделювання був *метод творчої уяви*. Сутність цього методу полягає у психологічному підході, де студент уявляє собі образ ідеального диригента-хормейстера, індефікацію себе з цим образом. Студент аналізує які якості цього уявленого образу відповідають його якостям, чого бракує, над чим треба працювати, які шляхи подолання недоліків і досягнення довершеності у його уяві. Студент працює як самостійно над цими уявленнями так і за допомогою своїх однокурсників та викладача. Можна запропонувати попрацювати удвох, в парі, коли студент один одному вказує на недоліки, чи ті якості, які треба самовдосконалювати, щоб досягти більш ефективності на шляху формування готовності майбутнього диригента-хормейстера у його виконавській діяльності. Творча уява допомагає самовдосконалювати образ самого себе і свідчить про свідоме ставлення до саморозвитку та самовдосконаленню у цьому напрямку.

Специфіка онлайн роботи. Звісно сучасні складні умови пандемії і війни викликало необхідність використовувати сучасні інформаційні методи. Одним з ефективних методів, були *метод відеофіксації виконавських дій*. Студент за допомогою телефону чи відеокамери записував своє диригування та надсилав викладачу. З боку викладача здійснювався контроль диригування магістра, а з

іншого боку цей метод дозволяв робити самоаналіз свого виконання, студент бачив себе зі сторони, і це дозволяло йому здійснювати корекцію своїх виконавських дій, він бачив недоліки як з технічного боку, так і наявність артистизму, емоційності, диригентської волі та переконливості. Цей метод дозволяв брати участь у диригентських конкурсах, коли диригування записувалося на відео та надсилалося журі. Щоб зробити якісний запис, доводилося по декілька раз перезаписувати відео диригування, тому що виконати твір від початку до кінця, не допустив помилок, майже не вдавалося. Тому такий самоаналіз та самоконтроль дозволяв вдосконалювати диригентське виконавство.

Спостерігаємо розширення можливостей показувати свої виконавські можливості на різних всеукраїнських та міжнародних конкурсах: “Подільська ліра”, “Я супер-зірка”, “Чарівні мелодії” “Самоцвіти – Країна безмежних можливостей”, “Червона рута” та багато інших. Онлайн конкурс диригентів проходить і на факультеті мистецтв імені Анатолія Авдієвського, НПУ імені М. П. Драгоманова, де диригентське виконавське мистецтво демонстрували студенти з навчальних закладах всієї України. Серед лауреатів міжнародних диригентських і мистецьких конкурсів студенти з КНР НПУ імені М. П. Драгоманова – Ян Менї, Лю Шень, Вей Лімін, Чжан Цзунжуй, Лі На, Цю Танї, Цуй Юйвей, Сює Юйвей, Цзен Юаньшень та багато інших.

Крім диригування, ми намагалися робити онлайн хори. Для цього студенти записували відео своєї партії і в програмі Adobe Premiere зводилося відео, а для звуку використовувалося Adobe Audition програма.

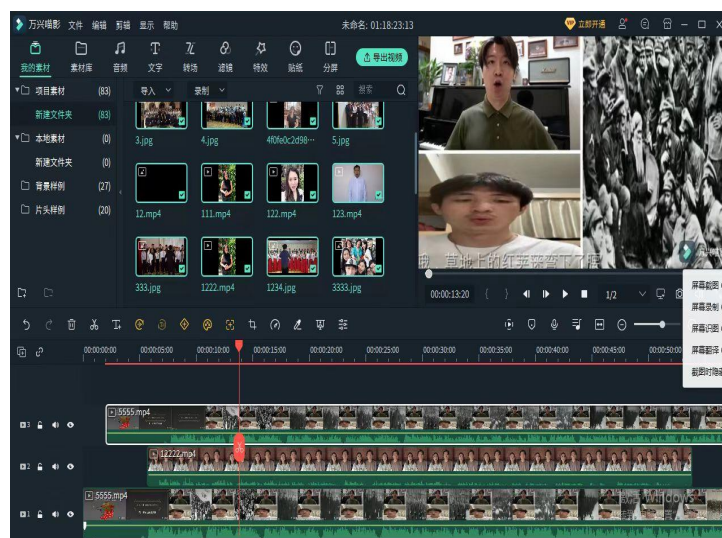
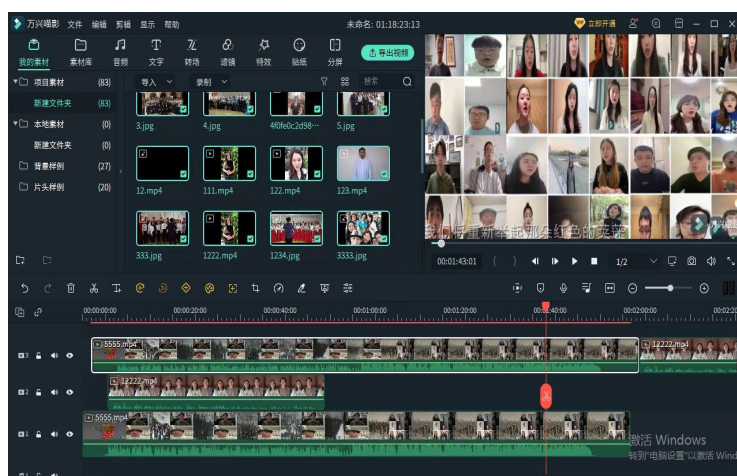
Сучасні умови навчання вимагають креативного підходу для вирішення навчальних завдань при підготовці до хормейстерської роботи майбутніх фахівців. Взаємозбагачення мистецької і сучасних технічних технологій сприяють більш ефективному навчанню в умовах воєнного стану та ковіду. Ми згодні з сучасними дослідниками, що інноваційний потенціал сучасних інформаційно-комп’ютерних технологій [9] дають змогу здійснити фахову диригентсько-хорову підготовку і є активною формою придбання і вдосконалення диригентських умінь та навичок, формування

креативності як необхідної якості майбутнього хормейстера. В своїй дистанційній роботі ми використовували такі комп'ютерні програми як Windows, Media playre, Win Amp та інші, що дозволило записувати виконання хорових партій, зводити їх та, таким чином, видавати творчий продукт, на яке ми даємо посилання нижче.

<https://youtu.be/x7mIEB-Q6w>

<https://youtu.be/aPyOCado2rI>

Використання комп'ютерної програми Final спонукало майбутніх фахівців мистецького профілю писати нотні тексти, робити власні аранжування, написання власних творів. Навички створення різноманітних презентацій, з додаванням нотного тексту, музичного супроводу, фотографій та виконання хорових партій та додавання супроводу до них використовувалася програма Power point.



Великі можливості використання Youtube, а також Word Wide Web створювало можливість знайомитися іноземним студентам з різними інтерпретаціями хорових творів, здійснювати віртуальні подорожі до концертних залів всього світу, аналізувати та створювати власні судження про виконання творів різними хоровими колективами та диригентами, що сприяло удосконаленню їх фахової компетенції та майстерності.

Ми пишаємося результатами навчання іноземних студентів саме в нашому навчальному закладі. Багато випускників магістратури з хорового диригування успішно працюють з хоровими колективами КНР, з честю підтверджують своєю творчістю кваліфікацію магістрів та конкурентоспроможність магістерських дипломів, отриманих в Україні. Серед найкращих випускників факультету Мистецтв диригенти Ван Інцай, Вей Шупен, Гу Ліна, Сун Нінь, Лю Шень, Чжао Юй, які діляться з нами своїми досягненнями і надсилають нам світлини разом зі своїми хоровими колективами.





Таким чином, підготовка іноземних студентів до майбутньої фахової діяльності потребує урахування специфічних особливостей і креативності.

Перелік використаних джерел

1. Голик Г. Г. Психологія диригентсько-хорової діяльності. Дрогобич : Вимір, 2000. 108 с.

2. Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти : монографія. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. 243 с.
3. Закон України “Про освіту” від 05.09.2017 р. № 2145-VIII.
4. Коваленко І. Г. Теоретичні та практичні аспекти підготовки студентів Інститутів Мистецтв до керівництва хорovими колективами (для студентів та викладачів вищих навчальних закладів). Київ, 2012. 139 с.
5. Козир А. В., Федоришин В. І. Вступ до акмеології мистецької освіти : навчально-методичний посібник для магістрів, викладачів мистецьких дисциплін, студентів вищих навчальних закладів освіти. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 267 с.
6. Отич О. М. Особливості реалізації принципів мистецької освіти у системі професійної підготовки фахівців. *Науковий часопис Нац. пед. ун. ім. М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти* : зб. наук. пр. К. : НПУ, 2004. Вип. 1 (6). С. 53-57.
7. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). К. : Освіта України, 2008. 274 с.
8. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька : навч. посіб. К. : Вища школа, 2003. 270 с.
9. Сегеда Н. А. Професійний розвиток викладача музичного мистецтва: історія, методологія, теорія : монографія. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 273 с.
10. Смирнова Т. А. Хорознавство (історія, теорія, методика) : навчальний посібник. Видання третє, доповнене. Харків : ХНПУ, “Федорко”, 2018. 212 с.
11. Ткач М. М. Становлення художнього світовідношення майбутнього музичного педагога у процесі професійної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 “Теорія та методика навчання (музика)”. К., 2004. 21 с.
12. Фуллан М. Сили змін: вимірювання глибини освітніх реформ, [перек. з англ. Г. Шиян, Р. Шиян]. Львів : Літопис, 2000. 269 с.
13. Хмелюк Р. І. Розвиток здібностей : метод. реком. О : ПДПУ, 1998. 48 с.
14. Шульгіна В. Д. Національна освіта в Україні в умовах розвитку процесів глобалізації. *Наук. часопис НПУ імені М. Драгоманова. Сер. 14: Теорія і методика мистецької освіти* : зб. наук. пр. К. : НПУ, 2004. Вип. 1 (6). С. 21-25.